

a színészi játék intenzitását. A feszült pillanatok túlságosan kitarthatóvá válnak, ahelyett, hogy felszikkraznának, az alakok mereven, már-már dagályosan mély, patetikus pillantásokkal feszülnek egymásnak. A film érzelmi sokkja elvész, és kevés újdonságot kapunk helyette. Bár Anger Zsolt láthatóan nem a filmes forma, hanem a történet adaptálására törekedett, érdekes, hogy az egyik legemlékezetesebb pillanat mégis egy videobejátszás. Az első felvonás végén Tamás a félálomban lévő kimertült Angelikát kamerázza, mi pedig a színpad felületén kivetítve látjuk a lány formás lábát, amire Tamás hamarosan rámászik, és fétisként tapogatja. A mozzanatban remekül sűrűsödik kettejük viszonya: mintha Tamásnak valójában nem is a hűs-vér, érző Angelika kellene, hanem beéri egy képmással, csupán idealista rajongásának kíván tárgyat keresni, s mivel az túlságosan passzív, ráun és elhajítja. Felvillan egy izgalmas lehetőség, de folytatás nélkül elhal, s visszatérünk a snittjelenetek monotonitásához. Ha azonban a történet követése lenne az elsődleges, akkor mindenképpen fontos lenne ragaszkodni annak részleteihez és nem átlépni egyes mozzanatokot. Lars von Trier filmjében a rendkívül feszes és pontos dramaturgiai szerkesztés tartotta fenn a cselekmény feszültségét, az előadásból azonban hiányzik a fordulatok lépésről lépésre való kidolgozása, sokszor túl hirtelenek a változások. Például valahogy úgy tűnik, mint ha Angelika már első megjelenésekor nyilvánvalóvá tenné, hogy üldözője nem más, mint az apja, s ettől természetesen sérül az alakja körüli titokzatosság. Hasonló apró döccenők zökkentik meg az előadást, ám bár mindez a munka jelenlegi fázisára, az előbemutatóra vonatkozik, hiszen a valódi premier a következő évadban lesz.

latok lépésről lépésre való kidolgozása, sokszor túl hirtelenek a változások. Például valahogy úgy tűnik, mint ha Angelika már első megjelenésekor nyilvánvalóvá tenné, hogy üldözője nem más, mint az apja, s ettől természetesen sérül az alakja körüli titokzatosság. Hasonló apró döccenők zökkentik meg az előadást, ám bár mindez a munka jelenlegi fázisára, az előbemutatóra vonatkozik, hiszen a valódi premier a következő évadban lesz.

LARS VON TRIER: DOGVILLE (Bárka Színház)

Fordította: Szappanos Gábor. **Koreográfia:** Fóti Zsófi. **Díszlet:** Sebő Rózsa. **Jelmez:** Fekete Kata. **Fény:** Bányai Tamás. **Rendező:** Anger Zsolt. **Szereplők:** Szorcsik Kriszta, Dévai Balázs, Mucsi Zoltán, Kardos Róbert, Spolarics Andrea, Margitai Ágnes m. v., Varga Anikó, Kálid Artúr, Szabó Gábor, Réti Adrienn, Gados Béla, Varjú Olga, Ilyés Róbert, Telekes Péter, Parti Nóra, Blaskó Péter m. v., Kovács Ádám, Fóti Zsófi.

Ugrai István – Nyulassy Attila

Humburg herceg

HEINRICH VON KLEIST: HOMBURG HERCEG

Tulajdonképpen nagyon is jó lenne ebben a Brandenburgban élni, ahol a győzelem és a szabályszerű fegyelem közötti ellentét valódi utópia, rusztikusabban talán merő naivitás, valószerűtlen tündérmese formájában válik feszítővé: a rendező Dömötör András szimplifikált, sematikus térben, néhány iskolapad segítségével vázolja fel azt a világot, amelyben egyszerűen nincsen rossz, helyesebben mindenki a rossz (az ellenség, konkrétan itt éppen a svédek) ellen harcol. Meg persze a jó a jó ellen. A vége pedig maga a hihetetlen (a főhős számára is az): az álmok beteljesülése – bár hogy ez boldogságot eredményez-e, nem derül ki, sötétbe borul a szín. Dömötör András mind egyik figurának a lehető leghumánusabb értelmezését nyújtja, s ez a reakciókban, tetteikben is megnyilvánul. Ezáltal azonban a protagonista megszűnik protagonista lenni, a herceg, aki Kleistnél hadászati tehetségével a parancs ellenében vezet győzedelmes támadást, itt zavart fejű kamasz, a választófejedelem vívódása ellenben teljesen akceptálható, s tulajdonkép-

pen nem a hercegen, hanem mindössze a szerencsés-jén, illetve az őt körülvevők maximális szimpátiáján múlik, hogy Homburgot ne söpörje el az uralkodói harag.

Már a felütés jelzi, hogy nem a történet klasszikus narrációját látjuk: Hohenzollern gróf a kacagástól alig tudja kimondani Homburg herceg nevét, és elmesélni, hogy az alvajáró fiatalember a brandenburgi választófejedelem kertjében dicsőségét előlegező babérokoszorút fon magának, majd a rábukkanó uralkodót és kíséretét is lázálma részének véli, közben véletlenül lerántja a kesztyűt a fejedelem unokahúgáról, Natalie-ról, akibe – „isteni” sugallatra (Isten szerepében a választófejedelem) – bele is habarodik. Felébredvén még mindig alig-alig tudja megkülönböztetni az álmot a valóságtól, a haditanácson a haditerv helyett a kesztyű tulajdonosa foglalkoztatja, a csata idején nemkülönben, s így a tiltó parancsot negligálva győzi le a svédeket. Diadalittasan tér haza, s szinte minden adott a boldogsághoz, hiszen Natalie is viszonzszereti, ám amikor a halottnak hitt uralkodó visszatérve értesül a törté-

tekről, halálra ítéli. A tömlőcben ülő herceg bízik benne, hogy a fejedelem szíve erősebb szabálykövető normáinál, ám az aláírt ítélet hírére kétségbeesik; hát még amikor kiderül, hogy sem fogadott anyja, a fejedelemné, sem Natalie nem tud közbenjárni az érdekében, pedig ő már a nászt is odadobná, csak élhessen. A fejedelem pedagógiai célzatú üzenetet küld a hercegnek (aki tudja, hogy a döntés a törvény szerint jogos): maga ítéljen önmagáról. Némi vita után Homburg életét az érdekében a fejedelemhez kérelmet felterjesztő katonai vezetés egyöntetű kiállása menti meg, ám ő – akit senki nem világosít fel arról, hogy az általa tapasztalt isteni kinyilatkoztatás csupán ugratás volt – az átéltek hatására már el sem hiszi, hogy valóban megmenekült. És – ki tudja – lehet, hogy ez az egész csak (rém)álom...

A színészek egészen kiválóan igyekeznek, hogy megvalósítsák a rendező ötleteit, másrészt hogy összetartsák az összefoghatatlant. Közülük is kiemelkedik

FENT:
Baksa Imre (Golz),
Csuja Imre (Kottwitz)
és Polgár Csaba
(Hohenzollern)

BALRA:
Ötvös András
(Homburg),
Széles László
(Friedrich Wilhelm) és
Debreczeny Csaba
(Dörfling)

Schiller Kata felvételei

Ötvös András, aki valós etikai és emberi vívódásokkal, átélhetően jeleníti meg Homburg szerepében a mai szemmel alig befogadhatóan mesészerű érzélgőssébe torkolló irracionalitást, mindvégig biztosítva a lehetőséget a rendező számára, hogy válasszon a valóság vagy álom között. A többi szereplőnek is át kell esnie a maga pálfordulásán, hogy csak látszólag gonosz, valójában tiszta és nemes szándékok vezérlik. Polgár Csaba első blikkre rosszindulatú, gúnyolódó Hohenzollern grófja hú, őszinte barátságba csap át. Nagy Ilona Natalie-ja a hideg-rideg nyitás után – nem is sejtethetjük, hogy fog reagálni Homburg szándékaira –, hipp-hopp, szerető, őszinte társá válik, aki a poklokat is megjárná szerelméért. Kerekes Viktória is seperc alatt ledobja a fejedelemné kemény, szikár, méltóság-terjes és merev burkát, s lesz anyja helyett anyjává Homburnak, mint egy valódi tündérmesében. Széles László, ameddig ragaszkodik a következetességhez, érzékelteti a rangjából eredő etikai, erkölcsi, filozófiai,

valamint politikai felvetéseket, de végül kénytelen eldobni szerepe felvett kőszívűségét, és Homburg szabadulásának legjobb indulatú és legőszintébb támogatója lesz. Csuja Imre a megfáradt, lesérült bölcs Kottwitz szerepében a jóindulatúan gúnyos cinizmusból vált át a megtisztulás szívmenengető útjára. Máthé Zsolt Stranz foglára ártatlan tekintetű nemtörődöm. Debreczeny Csaba, Baksa Imre, Barabás Richárd pár, rajzfilmfigurára emlékeztető szeleburdi és értetlen jó szándékot érzékeltető gesztusból dolgozik. A Mörnereket – a szereplők egyikéből szervezett kollektívát – alakító színművészetisek energiával telve, nagy lendülettel lejtik el a hírlentő koreográfiát.

Megpróbáljuk lefordítani a színpadon látható ötletrohamot: a tan-drámává (vö. osztály-

terem, illetve a Mörmerek által előadott stílizált tornaóra) kalapált színműben Brandenburg osztályfőnök és Dörfling tanító bácsi próbálja az erkölcs és a rend nagy kérdéseit belevetni egy tiszta lelkű, kajla serdülőbe, valamint három katonaiskolásba, ám álmodozó hősszerelmesünk csorbát ejt irányítói attitűdjükön azáltal, hogy véletlenül győzelemre viszi a játékkatonasereget. A rendben hívó, ám egyébként kiemelkedően tisztességes vezetés a blama miatt példát kívánna statuálni a szabályszegő kivégzésével. De a tanítványok egyértelmű kiállása arra ösztönzi az osztályfőnök urat, hogy mentesítse a fegyelmi alól Homburg VIII.c oszt. tan.-t, sőt, az év végi ünnepélyen neki adja az iskolai vándorkupát jelképező unokahúgot is, csak hogy a nebuló még nem érett a nagybetűs életre, s látván a hatalmi játszadozás emecsunya rendszerét, elered az orra vére, és lehet hívni a védőnénit, mármint lehetne, ha mindez nem álom lenne.

Ha valóban ez történe a színpadon, a publikum minden bizonnal zajosabb és élénkebb fogadtatásban részesítené. Dömötör András képes megteremteni egyfajta játékos-mesés-álomszerű atmoszférát, csak éppen tartalommal nem sikerült megtöltenie (mert végül is mi a dolog *tétje?*), és így valószínűleg csak a rózsaszínűbb gyermeklélekkel megáldott néző tudja átélni a sorok között, illetve a fénycsövekkel tűzdelt tető és a szürke tér rabságában megbúvó érzéseket. Természetesen a mese nem feltétlenül igényel csiricsaré díszletet és zengő muzsikát, de nincsen meg jól kigondolt, végigvitt koncepció nélkül. Ez utóbbi hiányzik leginkább a produkcióból, amit mi sem bizonyít jobban, mint a szenderegéből olykor-olykor felcsendülő hálás nevetés.

HEINRICH VON KLEIST:
HOMBURG HERCEG
(Órkény Színház)

Dramaturg: Gáspár Ildikó. **Zene:** Futó Balázs. **Látvány:** Dömötör András, Izsák Lili. **Jelmez:** Izsák Lili. **Asszisztens:** Tóth Péter. **Közreműködik:** Ölveti Máttyás. **Mozgás:** Fejes Kitty. **Szcenika:** Kövesy Károly. **Rendező:** Dömötör András.

Szereplők: Széles László, Kerekes Viktória, Nagy Ilona, Debreczeny Csaba, Ötvös András, Csujá Imre, Barabás Richárd, Polgár Csaba, Baksa Imre, Máthé Zsolt, Ficza István, Kovács Gergely, Radnai Márk, Rétfalvi Tamás, Simon Zoltán, Tasnádi Bence.

Amikor már megvolt a kacérság is, meg az érzékiség is, szívem joga, hát elkövetkezik a szív szerelme...” – oktatja Marika a Fényképész kunyhója előtt barátjánőjét, Julikát, a vele egyívású, de már elcsapott cselédlányt, a körhintás-csalogató, csibész Liliom kedvesét. Liliomot meg munkaadója – és nem is titoltan szeretője –, Muskátné rúgta ki, mivel kiállt a *szegény kis bogár* mellett, amikor a körhinta nagy hatalmú tulajdonosnője (mellesleg jogos) féltékenységtől hajtva rátámadt a lányra. Hát most együtt nyomorognak, Julika már gyereket vár ettől a vadembertől, aki pedig nem dolgozik, rosszul bánik vele (tehetetlen dühében még meg is ütötte). Pedig ők csak élni szeretnének ebben a világban, ahol senki nem érti és nem is tűri azt a felfoghatatlanul mély, szavakba nem foglalható, izzó-lüktető szerelmet, amely egymáshoz köti őket. Molnár Ferenc azt mondja el a *Liliomban*, hogy nem e világra termett ez a szerelem. Idegenek Julika és Liliom még saját szerelmükön belül is; sem egymás, de még önmaguk előtt sem tudják – vagy merik? édes mindegy – megvallani végtelen szerelmüket. Liliom halála, Julika sírig tartó hűsége lesz egymásnak szóló szerelmi vallomásuk.

Lukáts Andor volt a címszereplő Babarczy László 1983-as, kaposvári, a Molnár Ferencmű értelmezését megújító, mindmáig meghatározó jelentőségű *Liliomjában* (Julika Pogány Judit, Marika Csákányi Eszter volt). A „Liget-romantikát” és az elsősorban könnyzacsókra ható, lírai szerelemábrázolást elvetve az előadás egy nyers, kegyetlen kort állított a középpontba, amely kivetí magából és elpusztítja a *másságot*. Babarczy értelmezésében mindenki részes volt Liliom végső, tragikus elmagányosodásában, öngyilkosságba kényszerítésében; egy kilátástalan világ reményvesztett hőse volt Lukáts Liliomja.

Lukáts aztán 2001-ben megrendezte a *Liliomot* az Ódry Színpadon, Csányi Sándorral a címszerepben (Julikát Hámori Gabi játszotta). Pazar előadás volt, egyszerre nyers és érzelmes, tisztán tragikus pillanatok váltakoztak ellenállhatatlanul komikus jelenetekkel. Akkori rendezése fő értelmezési vonalát megtartva most a Tivoliban állította színpadra Molnár Ferenc külvárosi legendáját. Rögtön szögezzük le, működik

FENT: Németh Kristóf
(Liliom) és Egri Kati
(Muskátné)

JOBBRA: Stefanovics
Angéla (Julika)

